

Хохліна О.П., доктор психологічних наук,
професор кафедри психології та педагогіки
юридично-психологічного факультету
НАВС

До проблеми суті діяльнісного підходу у контексті суб'єктно-діяльнісної концепції

Необхідною основою проведення наукового дослідження та практичної діяльності психолога є визначення методологічного підходу - теоретичної позиції щодо розуміння психічного явища, його вивчення, інтерпретації, впливу на нього. Одним з найважливіших у психології є діяльнісний підхід, суть якого розглядається щонайперше у контексті культурно-історичної концепції, представленої поглядами на суть діяльності, активності Л.С.Виготським, С.Л.Рубінштейном, О.М.Леонтьєвим та ін. Однак на сьогодні все більшої актуальності набуває використання діяльнісного підходу у контексті суб'єктно-діяльнісної концепції, яка представлена у працях О.М.Ткаченка, О.Г.Асмолова, А.В.Петровського, В.А.Петровського та ін.). Таке розуміння діяльнісного підходу спостерігається у рамках динамічної парадигми розгляду діяльності, що вказує на саморух, саморозвиток діяльності (В.А.Петровський) [4].

У діяльнісному підході на перший план розробниками концепції висувається принцип активності. А формула активності (користуючись словами О.М.Леонтьєва), полягає в тому, що внутрішнє (суб'єкт) діє через зовнішнє й тим самим себе змінює [2]. Підкреслюючи значення діяльності для розвитку людини, діяльність розглядається не лише як активне ставлення людини до дійсності, а й як процес реалізації життєвих відносин суб'єкта у предметному світі, як джерело саморозвитку суб'єкта [4]. Таким чином, за

суб'єктно-діяльнішою концепцією, саме «через діяльність і в процесі діяльності людина стає сама собою» [3].

У концепції підкреслюється значення вивчення процесів прогресивного руху самої діяльності, її саморозвитку, видозмін. Такий рух характеризується надситуативною активністю (тенденція, що є надлишковою щодо вихідної діяльності), що породжується в самому процесі діяльності та виступає як прогресивний момент її руху та розвитку.

Суть надситуативної активності виходить з уявлення про те, що діяльність суб'єкта характеризується особливою логікою руху, що суб'єкт ніби виходить за межі вихідної ситуації розгортання діяльності, піднімається над ситуацією, переборюючи ситуативні обмеження на шляху руху діяльності; проявляє здатність переходити за межі функції пристосування. Суб'єкт піднімається над ситуацією необхідності, проявляє ініціативу, тим самим розширює та поглиблює свою діяльність, виконуючи її за межами того, що вимагається та ін. [4].

Саме надситуативна активність, неадаптивна діяльність мають найбільше значення для становлення особистості: саме в них формуються індивідуальні якості особистості як суб'єкта діяльності, продуктивними та неадаптивними проявами яких є вчинки та діяння індивідуальності, уява, творчість, інтелектуальна ініціатива тощо [2]. А, як відмічає О.М.Ткаченко, творчість у своїй основі виступає одночасно зі створенням самого себе. Адже, щоб створити суспільно цінний продукт, необхідно одночасно «створити» і свої здібності. Це не два процеси, а один. Створюючи новий продукт, людина створює саму себе. Творчість можна науково зрозуміти лише як процес саморозвитку, самореалізації, самооб'єктивації [5].

Таким чином, йдеться про особливий напрям досліджень діяльності суб'єкта, а саме у плані використання її можливостей щодо особистісного становлення людини, її творчого потенціалу, досягнення найвищого рівня майстерності в діяльності та найвищого рівня сформованості особистості за повнотою характеристик (ознак, критеріїв тощо). Теорія та практика психології підводить до необхідності досліджень особистості та діяльності у їх єдності. Адже, як зазначає К.О.Абульханова-Славська, цінність діяльності для особистості пов'язана передусім з можливістю самовираження, застосування своїх здібностей, з можливістю творчості [1].

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / Абульханова-Славская К.А. - М.: Мысль, 1991. - С.150-167
2. Асмолов А.Г. Основные принципы психологической теории деятельности / Асмолов А.Г. // А.Н.Леонтьев и современная психология. - М.: Изд-во МГУ, 1983. - С.118-127
3. Леонтьев А.А. Что такое деятельностный подход в образовании? / Леонтьев А.А. // Начальная школа: плюс-минус. - 2001. - № 1. - С. 3-6

4. Петровский В.А. Личность в психологии: парадигма субъективности /В.А.Петровский. - Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. - С.320-335

5. Ткаченко О.М. Принципи і категорії психології / О.М.Ткаченко. - К.: Вища школа, 1979. - 200 с.